

О.М. Грабовська, А.Р. Дідух

УРОКИ української літератури

9 клас

II семестр

Посібник для вчителя

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

ББК 74.268.1 Укр
УДК 81'1.075.3
Г 75

Грабовська О.М., Дідух А.Р.

Г 75 Уроки української літератури. 9 клас. II семестр: Посібник для вчителя. —
Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2011. — 480 с.

ISBN 978-966-10-1011-5

У посібнику подано розробки уроків та календарно-тематичне планування з української літератури для 9-го класу (II семестр) відповідно до чинної програми Міністерства освіти і науки України.

Структура і зміст запропонованих уроків допоможуть учителю забезпечити у процесі вивчення курсу літератури розвиток обов'язкових умінь, навичок і творчих здібностей учнів.

Для вчителів-словесників та студентів педагогічних навчальних закладів.

ББК 74.268.1 Укр

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1011-5

© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2011

Учитель _____
Клас _____
Дата _____

**Зауваги
та доповнення**

УРОК 33

Література українського романтизму. Поети-романтики: П. Гулак-Артемівський, “Рибалка”, Є. Гребінка, “Українська мелодія”, М. Костомаров, “Соловейко”, В. Забіла, “Соловей”, М. Петренко, “Небо”.

ТЛ: романтизм, романс.

Мета: дати поняття про романтизм як художній напрям у літературі, розкрити його ідейно-художні особливості, поглибити бачення розбіжності між ідеалом і дійсністю, зв'язок із національним рухом; ознайомити учнів із творчістю поетів-романтиків, жанром “романсу”, навчити визначати головні мотиви поезії, коментувати їх у зв'язку з художніми особливостями і народнопісенною лірикою; усвідомлення того, що романтик — духовно багата людина.

Обладнання: портрети письменників-романтиків, фону та відеозаписи знаменитих українських романсів “Дивлюсь я на небо” та “Соловей”; репродукції картин Г. Світлицького, М. Самокиша, А. Мокрицького, роздатковий матеріал.

Міжпредметні зв'язки: музичне мистецтво: романси М. Глінки, образотворче мистецтво: романтичний живопис Г. Світлицького, М. Самокиша, А. Мокрицького.

Хід уроку

I. Мобілізація уваги учнів. Мотивація навчальної діяльності.

1. Прослуховування фонозапису пісні “Дивлюсь я на небо” у виконанні А. Солов'яненка.

Зауваги та доповнення

2. Слово вчителя.

— 12 серпня 1962 року в космічний політ стартував корабель “Восток-4” з льотчиками-космонавтами О.Г. Ніколаєвим і П.Р. Поповичем на борту. Яке ж було здивування керівників центру управління, коли незабаром з космосу долинула пісня “Дивлюсь я на небо...” Це Павло Попович тільки так міг передати почуття, які переповнювали його душу і серце. Чому саме ця? Тому, певне, що саме в ній знайшли втілення філософські роздуми народу про Всесвіт і безкінечність, і ще тому, що вона, як і інша загальновідома пісня “Взяв би я бандуру...”, належить до тих, які з найбільшою повнотою і силою втілюють душу українського народу. Недарма ж вони набули статусу народних, хоча ім’я автора слів цих пісень відоме. Це — Микола Петренко, поет, який поряд із такими письменниками, як Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка, Микола Костомаров, Віктор Забіла репрезентує літературу українського романтизму.

II. Повідомлення теми та очікуваних результатів уроку.

1. Розповідь учителя.

— **Романтизм** як один із провідних напрямів у літературі, науці, мистецтві виник на межі XVIII — XIX ст. у країнах Західної Європи. В Україні романтизм поширюється трохи пізніше — у перші десятиріччя XIX ст. Цей напрям відіграв значну роль у пробудженні національної свідомості, обґрунтуванні історичної самобутності народу, його “духу”, культурних традицій, мови, літератури. Романтизм розвивався передусім під впливом поглибленого вивчення історичного минулого й був спрямований не так проти класицизму, як проти бурлескних і травестійних традицій.

Помітну роль у становленні романтичної течії в літературі відіграла Харківська школа романтиків (І. Срез-

невський, Левко Боровиковський, Євген Гребінка) та підготовлені ними видання: “Український альманах” (1831), “Запорожская старина” (1833-1838).

У Галичині провідником цього руху виступила “Руська трійця” (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький), яка випустила збірник “Русалка Дністровая” (1837), що проголошував ідеї народності й слов’янського братерства.

З кінця 30-х — на початку 40-х рр. ХІХ ст. з’явилося нове покоління романтиків — Київська школа (А. Метлинський, М. Максимович, П. Куліш, Т. Шевченко, М. Костомаров).

У літературі цей етап засвідчений появою історичного роману “Чорна рада” П. Куліша, історичної драми “Сава Чалий”, “Переяславська ніч” М. Костомарова, розвитком інтимної, пейзажної, громадянської лірики (В. Забіла, Є. Гребінка, В. Петренко, О. Афанасьєв-Чужбинський), утвердженням жанрів побутової, історичної, лірично-епічної поеми, балади, виробленням літературної мови й стилю, конкретно-історичних форм художнього освоєння дійсності. На підставі розуміння естетичного ідеалу, концепції особистості, головних рис поетики виділяють чотири тематично-стильові течії романтизму:

- фольклорно-побутову;
- фольклорно-історичну;
- громадянську;
- психологічну-особистісну.

Як і західноєвропейські, українські романтики цікавилися національними традиціями. Вони видавали праці з історії України, літописи, наприклад, “Історію Русів”, фольклористичні праці та збірники пісень, таким чином відкриваючи українську народну поезію, минуле рідного краю, досліджуючи національну історію. На ґрунті українського романтизму виросла геніальна поезія Т. Шевченка. Та головне значення українського романтизму полягало у тому, що його представники свідомо поставили перед собою завдання задовольнити духовні потреби усіх станів українського суспільства.

2. Робота з підручником.

— Прочитайте статтю у підручнику та на її основі складіть текстуальну таблицю “Романтизм в українській літературі”, зазначивши у ній основні ідейно-художні особливості українського романтизму.

Учитель _____
Клас _____
Дата _____

**Зауваги
та доповнення**

УРОК 45

Т. Шевченко. “Стоїть в селі Суботіві...” Художня оцінка діяльності Богдана Хмельницького. Зв’язок з Великим льохом”.

Мета: ознайомити учнів із текстом твору, навчити визначати в поетичному тексті образи і фрагменти додаткового символічного значення, самостійно розкривати їхній зміст, формувати віру в майбутнє України, відчуття краси вираження цієї віри через художнє слово.

Обладнання: портрет Б. Хмельницького, репродукції картин Т. Шевченка “Смерть Богдана Хмельницького” (1836–1837), “Богданова церква в Суботіві” (1845), аудіозапис пісні “Стоїть в селі Суботіві...” у виконанні гурту “Кому вниз”, таблиця “Символізм поеми-містерії “Великий льох” Т. Шевченка.

Міжпредметні зв’язки: історія України: постать Б. Хмельницького в історії.

Хід уроку

I. Організація навчальної діяльності.

1. Вступне слово вчителя.

“Великий льох” Т. Шевченка можна без перебільшення назвати “книгою буття українського народу”: тут геніально осягнуто й підсумовано історичне минуле Батьківщини, її сучасність та передбачено її майбутнє.

Як і належить містерії, “Великий льох” — символічна поема: її символізм (за визначенням літературознавця В. Пахаренка) “є визначальним, серцевинним засобом художнього дослідження буття”.

**Зауваги
та доповнення**

**2. Робота з таблицею "Символізм поеми-містерії
"Великий льох" Т. Шевченка".**

Розкрийте зміст символів у творі (орієнтовно таблиця може мати такий вигляд).

№ п/п	Події твору	Розкриття змісту образу-символу
1.	З'являються три душі, покарані вічним блуканням за свої гріхи.	Перелік-ілюстрація найстрашніших гріхів перед Батьківщиною
2.	Потраплять у рай, коли москаль розкопає великий льох.	Отже, коли буде розкопано великий льох, настане кінець світу.
3.	З'являються три вороги: українська, польська, московська.	Вороги кожного народу — не тільки зовні, а й всередині.
4.	Пророкують народження Гонти і його брата-антипода при розкопуванні льоху.	"Месією" для України буде борець за її волю (як Гонта), але в народі знайдеться і зрадник.
5.	З'являються три лірники-каліки.	У віковому рабстві почалося виродження народу — замість звияжних дум козаків-бандуристів співають потворні лірики.
6.	Співають пісні про Богдана.	Пісні поразки, а не перемог.
7.	Москалі ведуть розкопки льоху в Богданових палатах.	Вороги хочуть знищити Україну через знищення її історичної пам'яті.
8.	Не знаходять нічого цінного, окрім кістяків у кайданах.	Історія — не тільки слава і звияга, а й страшні злочини.
9.	Урядник б'є лірників за згадку про Б. Хмельницького.	Навіть згадка про Богдана страшна Москві.
10.	"Малий льох в Суботові Москва розкопала! Великого ж того льоху ще й не дошукалась".	Надія на те, що сховище української державності, історичної пам'яті буде стояти вічно і зберігати волю для грядущих поколінь.

За матеріалами інтернет-видань.

3. Розповідь учителя.

Зауваги та доповнення

— Звичайно, кожен із читачів поеми “Великий льох” може по-своєму трактувати її символізм, і поки сам автор не дасть нам якогось ключа в руки, годі сказати, котре з пояснень є правильним. Такий ключ дає нам Т. Шевченко у вірші “Стоїть в селі Суботіві”, написанім того самого дня, коли було викінчено “Великий льох”. Поет немов боїться, що його містерія не досить зрозуміла, і тому в цьому вірші висловлює свою політичну думку. Містерія і вірш є настільки тісно пов’язані, що деякі дослідники вважають поезію “Стоїть в селі Суботіві...” епілогом поеми “Великий льох”, в якому і розкривається провідна ідея твору.

4. Історична довідка.

— Пригадайте, що вам відомо про життя та діяльність Богдана Хмельницького, його роль в історії України.

Матеріал для вчителя.

Богдан-Зиновій Михайлович Хмельницький (27 грудня 1595 (6 січня 1596 за новим стилем) — 25 липня (6 серпня за новим стилем) 1657, Чигирин) — шляхтич руський, реєстровий козак, військовий писар, з 1648 року — гетьман Війська Запорозького. Організатор повстання проти шляхти в Україні, яке переросло у Національно-визвольну війну українського народу проти Речі Посполитої. Засновник козацької держави на теренах Центральної України — Війська Запорозького, більш відомої як Гетьманщина. Через ненадійність кримських союзників та важку війну з Річчю Посполитою, у 1654 році в Переяславі уклав військовий союз з Московським царством. Наприкінці свого життя намагався переорієнтуватися на союз зі Швецією та османською Портою, вбачаючи в амбіціях Москви небезпеку козацькому суверенітету.

Як полководець, Б. Хмельницький був блискучий стратег і тактик, знаменитий військовий організатор, мужній і хоробрий вояк. Він створив понад 300-тисячне українське військо, яке було першорядною збройною силою в тогочасній Європі й основою, на якій будувалася нова українська держава.

Учитель _____
Клас _____
Дата _____

**Зауваги
та доповнення**

УРОК 70

Урок-підсумок.

Мета: повторити й узагальнити вивчене про письменників, їхні твори, особливості поетики; розвивати навички систематизації та узагальнення вивченого, висловлення власних думок із приводу прочитаного; формувати вміння толерантно і переконливо обґрунтовувати свою думку; виховувати любов до літератури.

Хід уроку

I. Організація навчальної діяльності.

1. Вступне слово вчителя.

2. "Хвилинка мудрості".

Учні пригадують кращі висловлювання письменників, поетів, коментують їх.

3. "Детектив".

Один учень загадує літературного героя, художній твір, теоретичне поняття і записує на аркуші, решта відгадують за допомогою запитань, на які перший відповідає "так" або "ні". Виграє той, хто відгадає.

**Зауваги
та доповнення**

4. Анкетування.

1— Життєвий і творчий шлях якого письменника тебе
вразив найбільше?

— Який твір викликав захоплення?

— Який твір здався дуже цікавим?

— Яка поезія запам'яталася?

— Який урок був найцікавішим?

— Якби я був (ла) учителем, то...

— Створення схем з теорії літератури: “Літературні на-
прями”, “Стильові течії”, “Жанри літератури”, “Сюжет і
композиція”, “Художні засоби”.

— “Етюди-імпровізації”.

*(Пропонується масова сценка за творами, що вивчалися
протягом навчального року. Задається місце дії, розподіля-
ються ролі, символічно облаштовуються декорації: Актори
говорять від першої особи “своїми словами”, зберігаючи сю-
жетну лінію.)*

II. Підбиття підсумків.

III. Домашнє завдання.

Вчитель дає список рекомендованої літератури для
прочитання її влітку.

Навчальне видання

Грабовська Олександра Миколаївна
Дідух Алла Романівна

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

9 клас

II семестр

Посібник для вчителя

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Надія Бульчак*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Ольги Постумент*

Підписано до друку 20.12.2010. Формат 60x84/16. Папір друкарський.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. _____. Умовн. фарбо-відб. _____.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48; 52-19-66
publishing@budny.te.ua
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-1011-5

